

04/30

Plnění příjmů státního rozpočtu v oblasti výběru pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Kontrola byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu (dále jen „NKÚ“) na rok 2004 pod číslem 04/30. Kontrolu řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ JUDr. Jiří Drábek.

Cílem kontroly bylo prověření správnosti a úplnosti vykázaných příjmů pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti u příslušných orgánů státní správy.

Kontrolované období: roky 2002 a 2003, v případě věcných souvislostí i období předcházející nebo následující.

Kontrolu provedly v období od listopadu 2004 do dubna 2005 skupiny kontrolujících NKÚ z odboru státního rozpočtu a územních odborů jižní Morava, střední Morava, severovýchodní Čechy a severozápadní Čechy.

Kontrolovanými osobami byly:

Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“); Pražská správa sociálního zabezpečení včetně územního pracoviště Pražské správy sociálního zabezpečení pro Prahu 4 (dále jen „PSSZ“); Okresní správa sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“) Brno-město, Jihlava, Šumperk, Pardubice, Cheb, Chomutov.

Kontrolované osoby PSSZ, OSSZ Pardubice, Brno-město, Jihlava, Šumperk a ČSSZ podaly proti kontrolním protokolům námítky, které byly vypořádány vedoucími skupin kontrolujících rozhodnutími o námítkách. Odvolání proti rozhodnutí o námítkách podaly kontrolované osoby OSSZ Pardubice, Šumperk a ČSSZ. Tato odvolání byla vypořádána usneseními senátu NKÚ o odvoláních na zasedáních dne 6. 6. 2005 a 11. 7. 2005.

S e n á t NKÚ (ve složení: JUDr. Jiří Drábek – předseda, Ing. Jiří Adámek, Mgr. Ing. Jiří Kalivoda, Ing. Jan Vedral – členové) na svém zasedání dne 11. 7. 2005

s c h v á l i l usnesením č. 04/30/41

k o n t r o l n í z á v ě r v tomto znění:

I. Úvod

ČSSZ byla zřízena zákonem č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky o sociálním zabezpečení a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, kterým byl novelizován zákon č. 114/1988 Sb. ČSSZ je v souladu s ustanovením § 3 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, (dále jen „zákon č. 219/2000 Sb.“) organizační složkou státu.

ČSSZ jako orgán státní správy vykonává působnost v oblasti sociálního zabezpečení (důchodového pojištění a nemocenského pojištění). ČSSZ je účetní jednotkou. Kompetence ČSSZ jsou upraveny zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“). OSSZ jsou dle ustanovení § 3a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., ve znění zákona č. 436/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zaměstnanosti, organizačními složkami státu. Pro účely hospodaření s majetkem státu, včetně prostředků státního rozpočtu, účetnictví a pracovněprávních vztahů mají OSSZ postavení vnitřních organizačních jednotek ČSSZ. Jejich prostřednictvím ČSSZ vykonává svou působnost, metodicky řídí a kontroluje jejich činnost ve smyslu ustanovení § 5 odst. 1 písm. e)

zákona č. 582/1991 Sb. Působnost OSSZ na území hlavního města Prahy vykonává PSSZ, která má působnost při správě pojistného upravenu tak, že o pojistném organizací (nad 25 zaměstnanců) rozhoduje PSSZ, zatímco o pojistném malých organizací (do 25 zaměstnanců) a osob samostatně výdělečně činných rozhodují územní pracoviště v samostatné územní působnosti.

Úhrn příjmů ČSSZ v kontrolovaném období obsahuje tabulka č. 1.

Tabulka č. 1

(v tis. Kč)

		Schválený rozpočet	Skutečnost	Plnění rozpočtu (%)
Rok 2002	Daňové příjmy	250 600 000	250 342 297,93	99,90
	Nedaňové příjmy	120 000	259 354,39	216,13
	Příjmy celkem	250 720 000	250 601 652,22	99,95
Rok 2003	Daňové příjmy	266 645 664	263 453 349,73	98,80
	Nedaňové příjmy	866 846	1 040 740,02	120,06
	Příjmy celkem	267 512 510	264 494 089,75	98,87

Zdroj: Zpráva o výsledku hospodaření za roky 2002 a 2003.

Poznámka: Ustanovení právních předpisů citovaná v tomto kontrolním závěru jsou uváděna ve znění platném pro kontrolované období.

II. Skutečnosti zjištěné při kontrole

A. OSSZ a PSSZ

Kontrolou byly prověřeny údaje ze spisů (katastrů) a kont vybraných plátců, z inventarizace účtu 315 – Pohledávky za rozpočtové příjmy a z dalších výkazů a sestav kontrolovaných OSSZ a PSSZ. Vybrané údaje v oblasti správy pojistného zabezpečované kontrolovanými OSSZ a PSSZ jsou uvedeny v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2

	Rok 2002	Rok 2003
Počet plátců k 31. 12.	335 206	338 752
z toho: organizace a malé organizace	73 324	74 213
Předpis pohledávek celkem (tis. Kč)	92 340 398	99 861 265
z toho: penále	1 056 826	1 679 863
pokuty	8 819	9 105
Výběr celkem (tis. Kč)	92 185 613	98 592 106

Zdroj: Účetní zprávy za měsíc prosinec 2002 a prosinec 2003.

Příjmy z pojistného osob samostatně výdělečně činných nebyly podrobeny kontrole.

1. Výběr pojistného

1.1 Pravděpodobná výše pojistného

Ustanovení § 22b odst. 1 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, (dále jen „zákon č. 589/1992 Sb.“) s účinností od 1. 1. 1998 mj. stanoví:

„Jestliže organizace nebo malá organizace nesplnila povinnost podat přehled... a tato povinnost nebyla splněna ani ve lhůtě určené příslušnou správou sociálního zabezpečení v písemné výzvě, může příslušná okresní správa sociálního zabezpečení stanovit rozhodnutím

pravděpodobnou výši pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti..., pokud byl plátcе pojistného v této výzvě na tento následek upozorněn.“

Kontrolou kont plátců, kteří dlouhodobě nepředkládali „Přehledy o vyměřovacích základech a pojistném malé organizace“ nebo „Přehledy o výši pojistného a vyplacených dávkách“ (dále jen „přehledy“), bylo zjištěno, že kontrolované OSSZ a PSSZ přistupovaly k využívání možnosti stanovit pravděpodobnou výši pojistného (dále jen „PVP“) odlišně.

Například PSSZ a OSSZ Cheb v 65 případech nevyužily možnosti stanovit PVP, i když od podání posledního přehledu nebo stanovení PVP uplynuly 2 roky až 10 let, případně od vydání posledního výkazu nedoplatků (dále jen „VN“) uplynul 1 rok až 8 let. OSSZ Jihlava v kontrolovaném období a OSSZ Chomutov v roce 2003 možnosti stanovit PVP nevyužily vůbec. OSSZ Pardubice stanovila v 18 případech PVP i za měsíce let 1994 – 1998, ačkoliv 12 plátců bylo již 1 rok až 9 let odhlášeno z rejstříku organizací a malých organizací (dále jen „rejstřík“). Celkový nárůst pohledávek po stanovení PVP činil **8 322 tis. Kč**. PSSZ stanovila v 57 případech PVP až po uplynutí 7 až 60 měsíců od měsíce, ve kterém byla zákonem dána možnost stanovit PVP. Celkový nárůst pohledávek po stanovení PVP činil **236 002 tis. Kč**.

Tím, že výše uvedené OSSZ a PSSZ nevyužívaly možnost stanovit PVP nebo ji stanovily až po uplynutí několika měsíců či let od nabytí účinnosti § 22b zákona č. 589/1992 Sb. nebo odhlášení plátcе z rejstříku, neumožnily včasné vymáhání pohledávek, které jsou příjmem státního rozpočtu. Vykonatelné platební výměry a vykonatelné VN jsou podle ustanovení § 104h odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. titulem pro správní nebo soudní výkon rozhodnutí.

V případech, kdy OSSZ a PSSZ nestanovily PVP, nerozhodly ani o penále z dříve předepsaného a v zákonné lhůtě nezaplaceného pojistného, a tím nesplnily úkoly podle ustanovení § 6 odst. 4 písm. a) bod 7 zákona č. 582/1991 Sb. Např. v 10 případech činil k 31. 12. 2003 nárůst pohledávek na penále, o kterém nebylo z tohoto důvodu rozhodnuto, částku **5 650 tis. Kč**.

1.2 Výkazy nedoplatků

Dle ustanovení § 104g odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. mohly OSSZ dlužné částky na pojistném a penále předepsat k úhradě též VN. V § 18 odst. 1 zákona č. 589/1992 Sb. je uvedeno, že právo předepsat dlužné pojistné se promlčuje za 10 let ode dne splatnosti.

OSSZ Jihlava a PSSZ vydávaly VN v dlouhých časových intervalech nebo až za několik měsíců po odhlášení plátcе z rejstříku. Například v 57 případech uplynulo mezi vydáním dvou VN 5 až 72 měsíců, přičemž nárůst pohledávek na pojistném a penále činil **45 557 tis. Kč**, z toho ve 22 případech byl VN vydán 5 až 61 měsíců po odhlášení plátcе z rejstříku. V 8 případech uplynula od vydání posledního VN do 31. 12. 2003 doba 29 až 68 měsíců, přičemž nárůst pohledávek v tomto období činil **17 435 tis. Kč**.

Tím, že výše uvedená OSSZ a PSSZ vydávaly VN v dlouhých časových intervalech, neumožnily včasné vymáhání pohledávek, které jsou příjmem státního rozpočtu.

1.3 Splátky

Dle ustanovení § 20a odst. 1 zákona č. 589/1992 Sb. mohly OSSZ na písemnou žádost plátcе povolit placení dlužného pojistného a penále ve splátkách. Dle ustanovení § 251 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může oprávněný podat návrh na soudní výkon rozhodnutí. Bylo-li vydáno rozhodnutí o povolení splátek dlužného pojistného a penále, návrh na výkon rozhodnutí na celkový dluh nelze po dobu účinnosti tohoto rozhodnutí podat.

OSSZ Pardubice a PSSZ oddalovaly vymáhání pohledávek na pojistném a penále tím, že opakovaně vydávaly rozhodnutí o povolení splátek, jejichž podmínky plátcům nedodržovali. Například ve 4 případech bylo opakovaně povoleno plátcům zaplatit dlužné pojistné a penále ve splátkách, přičemž výše pohledávek v období povolení splátek vzrostla o **52 482 tis. Kč**.

1.4 Přeplatky

Dle ustanovení § 17 odst. 2 zákona č. 589/1992 Sb. je příslušná OSSZ povinna vrátit přeplatek na pojistném do jednoho měsíce ode dne, kdy tento přeplatek zjistila. OSSZ Chomutov, Pardubice a PSSZ nevrátily v 17 případech přeplatky v celkové výši 339 tis. Kč v zákonem stanovené lhůtě.

2. Vymáhání pohledávek

Výše pohledávek za organizacemi a malými organizacemi u kontrolovaných OSSZ a PSSZ je uvedena v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3

(v tis. Kč)

	Rok 2002	Rok 2003
Pohledávky celkem	18 939 103	19 578 823
z toho: pojistné	8 571 178	8 155 733
penále	10 345 551	11 399 699

Zdroj: Účetní zprávy za měsíc prosinec 2002 a prosinec 2003.

Pozn.: V tabulce nejsou zahrnuty pohledávky ve splátkovém režimu.

Ustanovení § 14 odst. 4 zákona č. 219/2000 Sb. ukládá organizačním složkám mj. využívat všechny právní prostředky při uplatňování a hájení práv státu jako vlastníka. Například PSSZ neuplatnila v 5 případech na pohledávky v celkové výši **5 219 tis. Kč** správný výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky ze všech účtů dlužníků u peněžních ústavů, na kterých byly na základě součinnosti zjištěny kreditní zůstatky. V 5 případech nevystavila po zrušení konkursu VN a nečinila žádné úkony směřující k vymožení pohledávek v celkové výši **13 526 tis. Kč**.

Dle ustanovení § 14 odst. 5 zákona č. 219/2000 Sb. organizační složka průběžně sleduje, zda dlužníci včas a řádně plní své závazky, a zejména včasným uplatněním a vymáháním práv státu zajišťuje, aby nedošlo k promlčení těchto práv. OSSZ Pardubice nepostupovala v souladu s uvedeným ustanovením zákona, neboť pohledávky ve výši 197 tis. Kč byly promlčeny, aniž by OSSZ provedla všechny úkony k jejich vymožení.

Dle ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, přihlásí konkurzní věřitelé své pohledávky, a to ve lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkursu. ČSSZ přihlásila za kontrolované OSSZ v letech 2002 a 2003 v konkurzních řízeních pohledávky za 173 plátci ve výši **819 574 tis. Kč**. Z uvedených případů bylo ukončeno 29 konkurzních řízení a pohledávky uspokojeny ve výši **1 271 tis. Kč**. Pohledávky přihlášené PSSZ ve výši **887 062 tis. Kč** byly v tomto období v rámci konkurzních řízení uspokojeny částkou **15 176 tis. Kč, tj. 1,71 %**. Při posuzování efektivity vymáhání pohledávek v rámci konkurzního řízení je třeba zohlednit stávající legislativu a skutečnost, že většina dlužníků, na jejichž majetek byl prohlášen konkurz, v mnoha případech již žádný majetek nevlastní.

3. Nedobytné pohledávky

Ustanovení § 123b odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. stanoví možnost odpisu dlužného pojistného a penále, je-li tento dluh zcela nedobytný. Kontrolované OSSZ a PSSZ odepsaly v roce 2002 pro nedobytnost pohledávky na pojistném a penále za organizacemi a malými organizacemi v celkové výši **1 469 218 tis. Kč**, v roce 2003 ve výši **1 070 275 tis. Kč**.

OSSZ Cheb, Pardubice, Brno-město a PSSZ nedostatečně využívaly možnosti odepsat dlužné pojistné a penále pro jejich nedobytnost. Například v 15 případech po zrušení konkursu nebyly učiněny kroky vedoucí k možnosti odpisu pohledávek v celkové výši **48 996 tis. Kč**, přestože vymáhání těchto pohledávek nevedlo k uspokojivému výsledku nebo došlo k výmazu plátce z obchodního rejstříku.

Dle ustanovení § 123b odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. dluh na pojistném a penále trvá i po odepsání pohledávky pro nedobytnost, pokud nedojde k promlčení práva vymáhat tento dluh. OSSZ Pardubice nepostupovala v souladu s citovaným ustanovením, neboť pohledávky v celkové výši **3 580 tis. Kč** vykázala jako promlčené, přestože právo vymáhat tyto pohledávky nebylo ještě promlčeno. V důsledku toho byl od roku 2003 vykázán stav podrozvahového účtu 992 – Nedobytné pohledávky o výše uvedenou částku nižší.

4. Vedení účetnictví

V oblasti účetnictví byly na OSSZ a PSSZ přeneseny řídicími akty ředitele ČSSZ některé povinnosti účetní jednotky, které stanoví zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále jen „zákon č. 563/1991 Sb.“).

V ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 563/1991 Sb. je mj. uvedeno:

„Účetní jednotky účtují o skutečnostech, které jsou předmětem účetnictví, do období, s nímž tyto skutečnosti časově a věcně souvisí ...“

Ustanovení bylo porušeno tím, že

- OSSZ Cheb, Jihlava, Pardubice, Šumperk a PSSZ neúčtovaly o všech pohledávkách, o kterých bylo rozhodnuto platebními výměry, příp. VN nebo jejichž výši znaly z podaných „Přehledů o vyměřovacích základech a pojistném malé organizace“, do účetního období, s nímž věcně a časově souvisely. V důsledku toho byl vykázán účetní stav pohledávek nižší za rok 2002 o částku **2 026 tis. Kč** a za rok 2003 o částku **4 579 tis. Kč**;
- kontrolované OSSZ a PSSZ nerozhodly o všech pohledávkách na penále z titulu dlužného pojistného, přestože podle ustanovení § 20 odst. 2 zákona č. 589/1992 Sb. pohledávka na penále vzniká následující den po dni splatnosti. OSSZ a PSSZ o tomto penále neúčtovaly, a nezajistily tak včasné zaúčtování všech účetních případů týkajících se kontrolovaných účetních období. V důsledku toho byl vykázán účetní stav pohledávek nižší za rok 2002 o částku **286 651 tis. Kč** a za rok 2003 o částku **141 736 tis. Kč**;
- OSSZ Brno-město, Chomutov, Jihlava, Pardubice a Šumperk na konci účetního období neúčtovaly o pohledávkách na základě podaných „Přehledů o výši pojistného a vyplacených dávkách“ z důvodu přizpůsobení se požadavkům ČNB tak, aby bylo možné provést rektifikaci u organizací (tj. převod vyplacených nemocenských dávek zaměstnanců organizací z účtu výdajového na dávkový účet příjmový) do konce roku. V důsledku toho nezaúčtovaly tyto OSSZ všechny předpisy pojistného na základě „Přehledů o výši pojistného a vyplacených dávkách“, a tím byl vykázán účetní stav pohledávek nižší za rok 2002 o částku **25 466 tis. Kč** a za rok 2003 o částku **35 282 tis. Kč**.

Uvedeným postupem OSSZ a PSSZ vykázaly stav účtu 315 – Pohledávky za rozpočtové příjmy nižší v roce 2002 o částku **314 143 tis. Kč** a v roce 2003 o částku **181 597 tis. Kč**. O uvedené částky byl v letech 2002 a 2003 rovněž vykázán v nesprávné výši i stav účtu 205 – Vyúčtování rozpočtových příjmů z běžné činnosti organizačních složek státu.

V ustanovení § 6 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), je uvedeno, že příjmy státního rozpočtu tvoří pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti včetně penále, v ustanovení § 5 odst. 2 tohoto zákona je uvedeno, že státní rozpočet obsahuje očekávané příjmy v rozpočtovém roce. **Nesprávným účtováním pohledávek na pojistném a penále byly v kontrolovaném období zkresleny očekávané příjmy státního rozpočtu, což mělo nepříznivý dopad na kvalitu údajů pro sestavení státního rozpočtu.**

B. Řídicí činnost ČSSZ v oblasti účetnictví

ČSSZ je účetní jednotkou. Pro účely účetnictví mají OSSZ postavení jejich vnitřních organizačních jednotek, přičemž s účinností od 1. října 2004 jsou OSSZ organizačními složkami státu.

Kontrolou zjištěné skutečnosti svědčí o problémech při usměrňování činnosti vnitřních organizačních jednotek ČSSZ v oblasti účetnictví. ČSSZ nezajistila, aby stav účtu 315 – Pohledávky za rozpočtové příjmy odpovídal skutečným pohledávkám za plátcí pojistného tak, jak jsou vedeny na účtech jednotlivých plátců včetně penále stanoveného plátcům zákonem č. 589/1992 Sb. **V důsledku toho nebylo účetnictví účetní jednotky úplné ve smyslu ustanovení § 8 odst. 3 zákona č. 563/1991 Sb., neboť její vnitřní organizační jednotky nezaúčtovaly všechny účetní případy do účetního období, se kterým časově a věcně souvisely.** Dále ČSSZ nezajistila provedení inventarizace tohoto pohledávkového účtu v souladu s ustanoveními § 29 a § 30 zákona č. 563/1991 Sb., protože byla zpracována podle stavu kont plátců, která nezobrazovala v kontrolovaném období skutečnou známou výši pohledávek. ČSSZ nepožadovala, aby její vnitřní organizační jednotky uváděly ve svých účetních zprávách skutečnosti vyplývající z odchylek od účetních metod (např. nezaúčtování pohledávek z důvodu provedení rektifikace). **Tím účetní závěrka sestavená ČSSZ nepodávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví v souladu s ustanovením § 7 odst. 1 zákona č. 563/1991 Sb.**

C. Ostatní

Dle ustanovení § 20 odst. 5 zákona č. 589/1992 Sb. se penále neplatí v případě zániku organizace nebo malé organizace, ke kterému dochází odhlášením posledního zaměstnance. Penále však narůstá před tímto dnem i po prohlášení konkurzu nebo povolení vyrovnání. Například u 88 plátců, na jejichž majetek byl prohlášen konkurz, činil nárůst penále po prohlášení konkurzu celkem **926 364 tis. Kč**. Vzhledem k tomu, že pohledávky na penále vzniklé po prohlášení konkurzu není možné u příslušného soudu uplatňovat a že pohledávky přihlášené do konkurzního řízení nejsou mnohdy uspokojovány ani částečně, je tento způsob výpočtu penále jen fiktivním nárůstem výše pohledávek vykazovaných ČSSZ.

Dle ustanovení § 123b odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. může příslušná OSSZ odepsat dlužné pojistné a penále, je-li tento dluh zcela nedobytný. Podle tohoto ustanovení zákona nelze ale odepsat dlužnou pokutu, která zůstává na kontě příslušného plátce i v případě, kdy došlo k odepsání dlužného pojistného a penále pro nedobytnost. U kontrolovaných OSSZ a PSSZ bylo zjištěno, že k 31. 12. 2003 byly u 315 plátců, u nichž bylo odepsáno dlužné pojistné a penále, evidovány na kontě plátce a v účetnictví na účtu 315 – Pohledávky za rozpočtové příjmy dlužné pokuty v celkové výši **1 686 tis. Kč**, které nemohly být odepsány a zvyšovaly hodnotu pohledávek vykazovaných ČSSZ.

III. Shrnutí a vyhodnocení

Při kontrole plnění příjmů státního rozpočtu v oblasti výběru pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti byly zjištěny nedostatky u některých OSSZ a PSSZ, které neumožnily včasné vymáhání pohledávek, které jsou příjmem státního rozpočtu, neboť:

- **důsledně nevyužívaly možnosti stanovit PVP podle ustanovení § 22b zákona č. 589/1992 Sb. OSSZ a PSSZ této možnosti nevyužívaly vůbec nebo ji využily až po uplynutí několika měsíců až let od účinnosti tohoto ustanovení zákona. Nárůst pohledávek po stanovení PVP činil v 75 případech 244 324 tis. Kč. Z důvodu nestanovení PVP nerozhodovaly OSSZ a PSSZ ani o penále z dříve předepsaného a v zákonné lhůtě nezaplaceného pojistného. Např. v 10 případech činil nárůst pohledávek na penále, o kterém nebylo do 31. 12. 2003 rozhodnuto, celkem 5 650 tis. Kč;**
- **vydávaly VN v dlouhých časových intervalech nebo až za několik let po odhlášení plátce z rejstříku. Nárůst pojistného a penále po vystavení VN činil v 65 případech celkem 62 992 tis. Kč.**

PSSZ v kontrolovaném období řádně neplnila povinnosti vyplývající ze zákona č. 219/2000 Sb., který mj. ukládá organizačním složkám státu důsledně využívat všechny právní prostředky při uplatňování a hájení práv státu. Například v 5 případech neuplatnila na pohledávky v celkové výši 5 219 tis. Kč správní výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky ze všech účtů dlužníků u peněžních ústavů, na kterých byly na základě součinnosti zjištěny kreditní zůstatky, nebo v 5 případech po zrušení konkurzu nevystavila VN a neučinila žádné úkony směřující k vymožení pohledávek v celkové výši 13 526 tis. Kč.

Některé OSSZ a PSSZ nedostatečně využívaly možnosti odepsat dlužné pojistné a penále pro nedobytnost podle zákona č. 582/1991 Sb. Například v 15 případech po zrušení konkurzu neučinily kroky vedoucí k možnosti odpisu pohledávek v celkové výši 48 996 tis. Kč, přestože vymáhání těchto pohledávek nevedlo k uspokojivému výsledku nebo došlo k výmazu plátce z obchodního rejstříku.

Nesprávným účtováním byl ČSSZ vykázán stav účtu 315 – Pohledávky za rozpočtové příjmy nižší v roce 2002 o částku 314 143 tis. Kč a v roce 2003 o 181 597 tis. Kč. V důsledku toho byly v kontrolovaném období zkresleny očekávané příjmy státního rozpočtu, což mělo nepříznivý dopad na kvalitu údajů pro sestavení státního rozpočtu.

Výše uvedené skutečnosti svědčí rovněž o problémech při usměrňování činnosti vnitřních organizačních jednotek ČSSZ v oblasti účetnictví. ČSSZ nezajistila, aby stav účtu 315 – Pohledávky za rozpočtové příjmy odpovídal skutečným pohledávkám za plátcí pojistného. V důsledku toho nebylo účetnictví účetní jednotky úplně v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb. ČSSZ nezajistila provedení inventarizace pohledávek na pojistném a penále ve smyslu uvedeného zákona. Účetní závěrka sestavená ČSSZ nepodávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví tak, jak ukládá zákon č. 563/1991 Sb.

Zákony č. 582/1991 Sb. a č. 589/1992 Sb. určují ČSSZ speciální postup řízení a jeho výsledek, tj. zejména rozhodování o pojistném a penále formou platebních výměrů nebo formou VN. Neobsahují žádnou speciální úpravu, která by umožňovala odchylný způsob účtování, než jak jej stanoví obecně platné předpisy v oblasti účetnictví. Pokud nebude v těchto zákonech přijata speciální úprava týkající se účtování, je jediným kontrolním kritériem pro posuzování správnosti účtování zákon o účetnictví.

Z výsledků kontrolní akce vyplynula nutnost řešit právní úpravou možnost:

- ukončit povinnost platit penále v případě prohlášení konkurzu nebo povolení vyrovnání. Např. nárůst penále u 88 plátců činil po prohlášení konkurzu na jejich majetek celkem 926 364 tis. Kč;
- odepsat dlužné pokuty pro nedobytnost. K 31. 12. 2003 evidovala ČSSZ na účtu 315 – Pohledávky za rozpočtové příjmy např. dlužné pokuty ve výši 1 686 tis. Kč, přičemž pojistné a penále bylo již u těchto plátců pro nedobytnost odepsáno.

Vymáhání těchto pohledávek je vzhledem k charakteru dluhu neefektivní a jejich stav uváděný v účetnictví zkresluje hodnotu očekávaných příjmů vykazovaných ČSSZ.